

Polarisatie

ZIE DE BLINDE VLEKKEN IN DE SPIEGEL

In een poging de polarisatie in onze maatschappij te doorbreken, begint schrijver Dilara Bilgiç bij zichzelf. 'Je kunt anderen wel verwijten dat ze in hokjes denken, maar kijk eerst eens naar jezelf.'

Door **Ilanthe Sahadat**
Foto's **Eva Roefs**

Dilara Bilgiç krijgt regelmatig 'een enkeltje Verwegistan' aangeboden, al is de frequentie aanzienlijk afgenomen sinds ze haar hoofddoek niet meer draagt - waarover later meer. Waar een ander boos, verdrietig of angstig zou worden, schakelt de nogal cerebrale Bilgiç direct naar een analyse. 'Ik weet dat zo'n opmerking niet over mij als persoon gaat, maar over mij als verzameling labels.' Ze heeft een zachte stem, formuleert secuur en denkt na elke uitspraak even na: zullen mensen het begrijpen als ze het zo zegt? 'Ik hoop namelijk niet dat mensen meteen stoppen met lezen bij mijn nogal cliché klinkende streven om het wij-zij-

denken te doorbreken, zegt Bilgiç - grote bos zwart haar, tengere gestalte, bril met dun goudkleurig montuur - in een café in haar woonplaats Alphen aan den Rijn.

Moslim, boer, PVV'er, klimaatactivist, Marokkaan, 'wappie' - we doen het allemaal, zegt de jonge schrijver en denker, mensen reduceren tot een containerbegrip. Terwijl we heus weten: een mens is zoveel meer dan dat. 'We zitten zo vast in onze eigen overtuigingen, dat andersdenkenden op sociale media, in het publieke debat of in talkshows geen stap nader tot elkaar komen. Sterker nog: de afkeer van de ander lijkt alleen maar toe te nemen in onze gepolariseerde samenleving.'

Maar Bilgiç ziet een uitweg: 'Door je vooroordelen te onderzoeken en door zo veel mogelijk levenservaring op te doen buiten je

vertrouwde bubbel van mensen die op je lijken, kun je uit je eigen gelijk kruipen, voorbij woede en onbegrip gluren.'

Bilgiç mag jong zijn - ze is pas 20 en studeert nog - ze heeft al twee politiek-filosofische boeken geschreven, schrijft artikelen, geeft lezingen en gastlessen, schuift regelmatig aan in talkshows en ging al eens 'op de koffie' bij Mark Rutte.

De afspraak zou eigenlijk in haar ouderlijk huis plaatsvinden, maar daar is het nu een soort hoofdkwartier voor mensen die hulp proberen te bieden aan de getroffen van de aardbevingen in oostelijk Turkije, het gebied waar haar hele Turks-Koerdische familie woont en zijzelf in 2002 werd geboren. Een tante, neef en nicht hebben het niet overleefd, overige familieleden zwerven dakloos rond, haar ouders en broers zijn er naartoe. Ze wil het interview desalniettemin door laten gaan, daarvoor vindt ze het onderwerp te belangrijk.

Met argumenten overtuig je andersdenkenden niet, weet de schrijfster. Sterker nog: rationele argumenten zorgen er juist voor dat mensen zich dieper ingraven in het eigen gelijk of de eigen perceptie van de werkelijkheid. Wie hieraan twijfelt, hoeft slechts een bezoekje aan Twitter te brengen.

Om de maatschappelijke verdeeldheid en polarisatie te ontmantelen, moet ik op zelf-onderzoek, besloot Bilgiç. Over deze zoektocht naar haar eigen blinde vlekken en vooroordelen, vol ongemak en bijzondere ontmoetingen, schreef Bilgiç haar boek *De getabelde* (net als in de titel zijn alle hokjes, generalisaties, vooroordelen en containerbegrippen in het boek doorgestreept) en spreekt ze op 8 maart aanstaande de jaarlijkse Amersfoortse Bergrede uit. Sprekers als filosoof Bas Heijne, psychiater Dirk de Wach-

“
Ik hoop niet dat mensen meteen stoppen met lezen bij mijn nogal cliché klinkende streven om het wij-zij-denken te doorbreken

“
Dát je waarneming van de wereld wordt gekleurd door je ervaringen en aannames, kun je niet veranderen. De mate waarin dit gebeurt wel

ter, antropologiehoogleraar Amade M'Charek en schrijvers Marjoleine de Vos en Joris Luyendijk gingen haar voor.

Dát je waarneming van de wereld wordt gekleurd door je verwachtingen, ervaringen en aannames, kun je niet veranderen. De manier waarop of de mate waarin dit gebeurt wel, zegt Bilgiç. Dat tonen tal van psychologische studies aan. De schrijfster studeert psychologie en is gesteld op correcte bronvermeldingen - in het gesprek zal ze ('zeg maar als ik er te veel studies bij haal hoor') veelvuldig naar onderzoeken verwijzen.

Mensen zijn van nature geneigd tot categorisering, schrijf je. Dat heeft een functie, wanneer wordt het een probleem?

'Labels en categorieën zorgen ervoor dat je brein efficiënter kan werken, zodat je zaken en mensen snel kan herkennen en er meer ruimte overblijft voor andere cognitieve taken. Een tafel is een tafel, een boek een boek - dat is handig. 'Dat gebeurt grotendeels onbewust en dat maakt het lastig, want de invloed van die onbewuste associaties, stereotyperingen en vormende levenservaringen is groot. Kijk bijvoorbeeld naar het aangetoonde racisme bij het ministerie van Buitenlandse Zaken en de verbaasde of geschokte reacties. Want de beleidsmaker of topambtenaar denkt: ik heb geen vooroordelen, ik discrimineer niet. Maar mensen zonder vooroordelen bestaan niet. Wat vervolgens meespeelt: als je iets niet kent of hebt meegemaakt, ben je geneigd het niet te verwachten.

'Op basis van jouw levenservaringen vormt je brein bepaalde aannames en verwachtingen die het vervolgens oplegt aan de werkelijkheid. Neem de Toeslagenaffaire. Als iemand in je kring van dierbaren ermee te maken heeft gehad, of als je als maatschappelijk werker gedupeerde gezinnen helpt, dan heb je een andere waarneming dan wanneer je tante de directeur is van de Belastingdienst.'

En jij stelt: die onbewuste vooringenomenheid kun je ontmantelen door zo veel mogelijk ervaringen buiten je eigen leefomgeving op te doen en met zo veel mogelijk verschillende mensen te praten.

'Ja, door blootstelling, zou je kunnen zeggen. Zoals we de algoritmes van onze sociale-media-accounts zouden moeten uitdagen door te klikken op content buiten onze eigen voorkeuren, zo kan je ook de associaties van je brein bijstellen. Of je nu achterstanden of voorrechten hebt gestapeld, buiten je bubbel treden werkt verrijkend. Voor je brein, voor je

ervaringen, voor je aannames, en daarmee voor hoe je de werkelijkheid ziet.'

Zelf doe je dat bijvoorbeeld door op je eigen Youtubekanaal in gesprek te gaan met 'een PVV'er'.

'Ik wilde begrijpen wat er onder bepaalde standpunten zit. In het dagelijks leven kom ik nauwelijks in contact met mensen die op de PVV stemmen. Ik vond Jikkenien, een vrouw die PVV stemt, online en ze stond open voor een ontmoeting.

'Jikkenien vertelde me over haar opvattingen die in de kern een bedreiging vormen voor mijn aanwezigheid hier in Nederland en die van mijn familie. Ik ben een vluchteling, afkomstig uit een islamitisch milieu. Zij vindt klimaatopwarming onzin, ik vind het zorgwekkend. Toch bleef ik tijdens het

Ik denk dat mensen moeten loslaten: hoe kan ik de ander overtuigen? Op de korte termijn overtuig je elkaar niet

gesprek vooral vragen stellen, probeerde ik haar te begrijpen. Mensen die mij kennen reageerden naderhand teleurgesteld: waarom ging je niet tegen haar in en liet je haar dingen over 'de' islam zeggen - ze namen me dat kwalijk. Maar wat had ik dan bereikt? Dan had iedereen die het met haar eens is gedacht: zie je wel en omgekeerd. Dat wilde ik nou juist niet.'

Wat wilde je wel?

'Ik wilde weten wat haar ertoe drijft dat ze zich zo uitspreekt. En dat gaat helemaal niet over rationele punten of feitelijke kennis, maar over ervaringen en emoties. Ze voelt zich onveilig. Eigenlijk vond het mooiste deel van het gesprek plaats toen de camera uit was. Ons gesprek was warm en prettig, van mens tot mens, voorbij het gesprek van hokje

Zodra je hersenen met nieuwe informatie worden geconfronteerd die niet overeenstemt met jouw aannames roept dat weerstand op

tot hokje. Zo van: oké we zijn het niet eens met elkaar, en de standpunten die jij hebt zijn een bedreiging voor mij en mijn familie, maar ik herken de emoties die jij uit, ik heb ook behoefte aan veiligheid, dus ik zal nooit zeggen: wat jij voelt klopt niet.

'Ze vertelde over haar Eritrese thuishulp, die ze helpt met de Nederlandse taal en hoe ze een soort oma is voor haar dochtertje. Zo werd ik geconfronteerd met mijn eigen vooroordelen, want ik dacht: je bent toch voor opvang in de regio? De volgende dag appte ik haar om haar te bedanken voor haar komst. Zij reageerde met een berichtje dat ze afsloot met een hartje.'

Nu kent zij een aardige moslima en jij een lieve PVV'er. Zijn dit soort gesprekken echt een oplossing tegen polarisatie?

'Het zijn muizenstapjes, dat realiseer ik me goed. Daarom begin ik ook bij mezelf. Maar ik denk dat dat ene gesprek van mens tot mens er wel voor kan zorgen dat je enig ongemak in jezelf gaat voelen als het woord 'PVV'er' valt. Ik heb er nu meer beelden bij, die verstoren als ik uitspraken zou willen doen als: de PVV'er is zus of zo.'

Als je beter kan begrijpen waarom iemand tot bepaalde standpunten komt, kom je qua standpunten toch niet noodzakelijk nader tot elkaar?

'Ik denk dat mensen moeten loslaten: hoe kan ik de ander overtuigen? Op de korte termijn overtuig je elkaar niet. Het is namelijk geen kwestie van niet *willen* zien, maar van oprecht anders zien.

'Ik probeer mensen open en met nieuwsgierigheid tegemoet te treden, en niet meteen met mijn eigen aannames of kennis te schermen. Het doel is niet om het eens te worden, maar om een klein beetje dichterbij de perceptie van de ander te komen zonder die te veroordelen.'

En jij zegt: als iedereen dit nou een beetje doet, dan komen we dichterbij elkaar?

'Laten we met zijn allen verbinden is een veel te kleeft, vage boodschap - dat zeg ik daarom ook niet. Ik zeg liever: begin bij het verkenen van je eigen blinde vlekken. Zodra je hersenen met nieuwe informatie worden geconfronteerd die niet overeenstemt met jouw aannames roept dat ongemak en weerstand op. Dat voelt bijna fysiek bedreigend. Daarom gaan mensen op Twitter ook zo tekeer. In eerste instantie raak je juist meer overtuigd van je eigen gelijk. Maar iedereen heeft een

LEES VERDER OP
PAGINA 25

Polarisatie

➔ VERVOLG VAN
PAGINA 23

bovengrens waarop ervaringen die botsen met je aannames niet langer genegeerd kunnen worden.

'Ik verwacht niet dat mensen nu massaal geïnspireerd aan de slag gaan en dat de samenleving niet meer gepolariseerd is. Ik ben er zelf van overtuigd dat het je als mens iets oplevert. Dus ik heb vooral besloten dat ik dit in mijn eigen leven doe. Als de maatschappij niet meedoet, *so be it*.'

Op haar tweede kwam Bilgiç met haar moeder en twee broers naar Nederland, haar vader ging hen voor. De coup van 1997 maakte haar hoofddoekte moeder in Turkije tot tweederangsburger, vertelt ze. Turkije kent een woelige geschiedenis van staatsgrepen in de 20ste eeuw, na die van 1997 was het niet langer geoorloofd een hoofddoek te dragen in publieke gebouwen, zoals de universiteit. Haar vader werd vervolgd voor een artikel dat hij ooit schreef voor een religieus tijdschrift.

Het gezin belandde in Soest, in een arbeiderswijkje in een omgeving met veel andere Turkse migranten van de eerste, tweede of derde generatie. Haar ouders gingen in Turkije naar de universiteit, maar dat is niet te vergelijken met Nederland, legt ze uit. 'Het is daar meer zoals in de VS: iedereen gaat als het even kan na de middelbare school naar de universiteit, mbo of hbo bestaan niet. Ze

waren misschien goed opgeleid, maar ze waren arm, in Turkije behoorden ze niet tot de middenklasse of elite.'

Bilgiç ging naar een islamitische basisschool en naar de koranschool, haar hele leefomgeving was moslim en van onbemandelde komaf. Toen ze op haar twaalfde naar het stedelijk gymnasium ging was dat haar eerste kennismaking met een ander stukje Nederland, vertelt ze. Wit, rijk en atheïst – in hokjes gevat. Maar natuurlijk was er in de groep 'die van buitenaf zo eenvormig lijkt' wel diversiteit aanwezig.

Vervolgens was jij in je oude omgeving generaliserende uitspraken over gymnasiasten of dé Nederlander aan het weerleggen. 'Ze zitten echt niet allemaal op hockey.'

Licht: 'Maar wel veel. Nee, dat is flauw. Ik hoor nog steeds regelmatig generalisaties over dé Nederlander. Altijd van mensen die weinig met mensen zonder migratieachtergrond in aanraking komen. En vervang Nederlander door Turk, Marokkaan, vluchteling, feminist, trans persoon of boer: het werkt via hetzelfde mechanisme. Het is altijd de vraag: met wie kom je wel regelmatig in contact en welke levenservaring mis je?

'Het lastige is, met één voorbeeld dat het tegendeel bewijst ben je er nog niet. Er is meer informatie nodig om je vooroordelen te ontmantelen. Hoeveel, dat verschilt per persoon.

“**Met één voorbeeld dat het tegendeel bewijst ben je er nog niet. Er is meer informatie nodig om vooroordelen te ontmantelen**”

'Daarom ben ik een voorstander van zo veel mogelijk blootstelling. Door je af te vragen: met welke groepen kom ik weinig in contact, of helemaal niet. Begeef ik me in een kring van academici, misschien is het dan een goed idee om mensen op te zoeken met een mbo-achtergrond. Vooral als je een beleidsmaker bent en je dus beleid maakt voor een groep waarvan je zelf geen deel uitmaakt, een groep die voor jou alleen een papieren werkelijkheid vormt.'

Toch even over je hoofddoek. Je draagt hem niet meer. Je schreef in een column dat het een louter persoonlijke keuze had moeten zijn, maar dat het bijna twee jaar duurde voordat je hem af durfde te doen, omdat het voelde als een politieke keuze. Kun je dat toelichten?

'Bezien vanuit extreem-rechtse hoek zou ik eindelijk bevrijd zijn, en gezien vanuit religieuze hoek speelde ik die sentimenten in de kaart. En dan is er nog mijn moeder, die in haar land juist heeft gestreden om hem te mogen dragen, terwijl vrouwen in Iran strijden voor de keuze hem niet te dragen. De keuze voor een hoofddoek zou persoonlijk moeten zijn, maar is dat zelden.'

■ De lezing van Dilara Bilgiç, de Amersfoortse Bergrede 2023, vindt plaats op 8 maart in de Bergkerk in Amersfoort om 20.00 uur.